

УДК 342.1:342.725 (477)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ ПІД ЧАС ВИБОРІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ДОСТАТНОСТІ

Володимир Кобрин

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: volodymyr.kobryn@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5876-4906*

Присвячено питанням забезпечення функціонування державної мови під час виборів в Україні. Проведено детальний аналіз конституційно-правового забезпечення функціонування державної мови під час виборів в Україні, наведено приклади правових позицій Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини з означеної проблематики. Звернено увагу на встановлений Конституцією України мовний ценз щодо кандидатів на пост Президента України та відсутність такого цензу (і на рівні Конституції, і на рівні виборчого закону) для кандидатів у народні депутати України, депутати місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. Проаналізовано також річні звіти Уповноваженого із захисту державної мови щодо застосування останньої на виборах 2020 та 2021 років. Вироблено пропозиції щодо удосконалення врегулювання функціонування державної мови під час виборів в Україні шляхом відповідних конституційних та законодавчих змін, а також нормативно-правове та інституційне посилення діяльності Уповноваженого із захисту державної мови.

Ключові слова: державна мова, українська мова, застосування державної мови, національні меншини, конституційний суд.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2023.77.159>

Боротьба українського народу за своє право на світле майбутнє в родині цивілізованих європейських націй триває. Ми платимо найвищу ціну за свою незалежність щоденно життями загиблих воїнів та невинних мирних громадян України. Така боротьба, окрім військового фронту включає й інші напрями: інформаційний, соціальний, зовнішньополітичний, культурний, мовний тощо.

Сьогодні важливим етапом нашої боротьби є забезпечення функціонування та розвитку державної мови у всіх сферах життєдіяльності суспільства та держави. Особливої уваги, потребує питання щодо державної мови та її використання під час виборів в Україні. І хоча говорити про вибори недоцільно в контексті триваючого правового режиму воєнного стану, який унеможливує їх проведення, вважаємо, що належне законодавче й організаційне забезпечення виборів у післявоєнний період має готуватися вже сьогодні.

Питаннями функціонування української мови як державної під час виборчого процесу займалися та продовжують займатися такі українські вчені: Н. В. Богашева, В. М. Венгер, Д. С. Ковриженко, Ю. Б. Ключковський, Т. А. Латковська, О. Д. Лещенко, А. Й. Магера, О. В. Марцеляк, Б. С. Мохончук, П. В. Романюк, О. І. Ромців, М. І. Смокович, М. І. Ставнійчук, Є. В. Ткаченко, М. І. Цуркан, В. М. Шаповал та інші.

Відповідно до положень частини першої статті 10 Конституції України «Державною мовою в Україні є українська мова» [1]. Прийнятий у 2019 році Закон

Україні «Про забезпечення функціонування української мови як державної» чітко закріпив застосування державної мови в процесі виборів. Згідно з положеннями статті 18 зазначеного закону «мовою виборів та мовою діяльності виборчих комісій є державна мова» [2]. Крім того, «виборча документація складається, а бюлетені для голосування виготовляються державною мовою. Матеріали передвиборної агітації, що транслюються на телебаченні, радіо, розміщуються на носіях зовнішньої реклами, поширюються у вигляді листівок і газет або в мережі «Інтернет», виконуються державною мовою» [2].

Винятком є лише корінні народи та національні меншини. Законом передбачено, що «...в окремих населених пунктах допускається поширення матеріалів передвиборної агітації, виконаних державною мовою та дубльованих мовами відповідних корінних народів, національних меншин України» [2].

Перший зріз проблеми – це володіння державною мовою та документальне підтвердження такого володіння членами органів адміністрування виборів в Україні.

Що стосується членів виборчих комісій в Україні, то володіння державною мовою є однією із вимог для зайняття посади члена Центральної виборчої комісії. Згідно з положеннями статті 7 Закону України «Про Центральну виборчу комісію», яка встановлює такі вимоги «членом Центральної виборчої комісії може бути громадянин України, який на день призначення досяг двадцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні не менше п'яти останніх років та володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови» [3]. Відповідну перевірку документів Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» покладено на профільний комітет Верховної Ради України, правда вимоги про надання сертифікату на володіння державною мовою не передбачено. Натомість положеннями статті 205 Регламенту передбачено, що «на вимогу Верховної Ради надаються також інші документи» [4].

Своєю чергою стосовно інших членів виборчих комісій (окружних, територіальних, дільничних) Виборчий кодекс України встановлює, що «до складу виборчої комісії можуть входити громадяни України, які мають право голосу відповідно до ст. 70 Конституції України» [5], тобто є повнолітніми та дієздатними особами. Єдиним, хто повинен володіти державною мовою, відповідно до положень ч. 6 ст. 34 Виборчого кодексу України є секретар виборчої комісії.

На думку авторів науково-практичного коментаря Виборчого кодексу України, «вимога щодо володіння державною мовою секретарем комісії природна, оскільки його повноваження пов'язане з веденням діловодства виборчої комісії, яке ведеться державною (українською) мовою. Заразом, ступінь володіння українською мовою, необхідний для зайняття посади секретаря комісії кодекс не встановлює. Виходячи з рівнів володіння державною мовою, встановлених Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», можна дійти висновку, що для секретаря виборчої комісії необхідний рівень вільного володіння мовою на рівні С1 або принаймні В2. Лише рівень, не нижчий від зазначеного, забезпечує виконання повноважень секретаря виборчої комісії (ведення діловодства комісії). Крім того, норми Виборчого кодексу України не вимагають наявності в особи, яка претендує на посаду секретаря комісії, відповідного державного сертифікату про рівень володіння державною мовою» [6, с. 295–296].

Щодо всіх інших членів виборчих комісій, окрім секретаря, вимоги щодо володіння державною мовою законодавчо не закріплено. Єдине, що впливає із положень статей Виборчого кодексу України, це те, що «інформацію про володіння державною мовою повинен зазначати суб'єкт внесення кандидатур до складу

виборчих комісій у самому поданні, проте через брак вимоги документального підтвердження така інформація базується на суб'єктивних судженнях» [6, с. 296].

Другий зріз проблеми – це володіння державною мовою та документальне підтвердження такого володіння кандидатами на виборні посади в Україні. На думку Ю. Б. Ключковського «заборона дискримінації в будь-якій сфері за мовною ознакою заборонена статтею 24 Конституції України, однак забезпечення статусу державної мови в публічно-правовій сфері дозволяє встановлювати на конституційному рівні цензову вимогу до кандидатів щодо володіння державною мовою» [6, с. 113].

Щодо цього можна навести і рішення Європейського суду з прав людини у справі Подколзіна проти Латвії, в якому зазначено, що «вимога до кандидата, який балотується на виборах, на достатньому рівні володіти державною мовою переслідує законну (легітимну) мету» [7].

Серед виборних посад вимога (ценз) володіння державною мовою встановлена для Президента України. Відповідно до положень ст. 103 Конституції України «Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою» [1]. Дубльовані положення Основного Закону містяться у статі 75 Виборчого кодексу України, згідно з якими «Президентом України може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, володіє державною мовою і проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років».

На думку Т. А. Латковської конституційно закріплена вимога щодо володіння державною мовою Президентом України зумовлена тим, що «здійснення повноважень глави держави пов'язане з офіційним використанням державної мови (в текстах правових актів глави держави, посланнях глави держави до народу й парламенту, під час офіційних переговорів тощо) [8, с. 16].

На жаль, змушені констатувати, що рівень володіння державною мовою кандидатом на пост Президента України не перевіряється органом адміністрування виборів (Центральною виборчою комісією) та не потребує підтвердження на рівні подання сертифікату встановленого зразка. Такий фактичний стан підтверджується і правовою позицією Верховного Суду, який у своїй Постанові від 17.04.2019 у справі № 855/113/19 зазначив, що «єдиним документом, в якому кандидат на пост Президента України вказує інформацію про володіння ним державною мовою, є анкета кандидата, форма якої затверджена постановою Центральної виборчої комісії «Про форму анкети кандидата на пост Президента України» від 27.12.2018 № 270 [9] (затверджувалася для проведення виборів Президента України 2019 року, в 2020 році втратила чинність – прим. В. К.); законодавство не деталізує, як саме кандидат повинен підтвердити факт володіння державною мовою і яким має бути «рівень володіння». Зважаючи на те, що пост Президента України є виборним, на нього не поширюють свою дію інші нормативні акти, що закріплюють поняття і процедуру атестації осіб, які претендують на зайняття певних посад, щодо вільного володіння державною мовою, наприклад, Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [10] та Порядок атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу щодо вільного володіння державною мовою, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 № 3014 [11] (втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019 року № 974 [12] – прим. В. К.). Окрім того, у статті 51 Закону «Про вибори Президента України» [13] (діяв на момент прийняття Постанови Верховним Судом, втратив чинність у зв'язку з набранням чинності Виборчого кодексу України – прим.

В. К.), якою визначений перелік документів, що мають бути подані до Центральної виборчої комісії для реєстрації кандидатом на пост Президента України, відсутні вказівки на будь-які документи щодо підтвердження рівня володіння державною мовою. Так, Центральна виборча комісія позбавлена можливості перевіряти відповідність особи вимогам частини першої статті 103 Конституції України, частини першої статті 9 Закону «Про вибори Президента України» (діяв на момент прийняття Постанови Верховним Судом, втратив чинність у зв'язку з набранням чинності Виборчого кодексу України – прим. В. К.) щодо володіння державною мовою інакше, аніж на підставі поданих цією особою документів для реєстрації кандидатом на пост Президента України. Закон «Про Центральну виборчу комісію» [3] і Закон «Про вибори Президента України» [13] (діяв на момент прийняття Постанови Верховним Судом, втратив чинність у зв'язку з набранням чинності Виборчого кодексу України – прим. В. К.) не наділяють Центральну виборчу комісію повноваженнями щодо здійснення у будь-якій формі контролю за дотриманням кандидатом на пост Президента України вимоги щодо володіння державною мовою після його реєстрації» [14].

Треба зазначити, що чинний сьогодні виборчий закон – Виборчий кодекс України (стаття 103) [5] не містить у переліку документів для реєстрації кандидатом на пост президента України жодного документа щодо володіння державною мовою. Про таке володіння за власним бажанням кандидат може вказати в автобіографії, хоча серед обов'язкових її положень відомостей про рівень володіння державною мовою не має.

Щодо народних депутатів України, то серед вимог, встановлених Конституцією України та Виборчим кодексом України, ценз володіння державною мовою відсутній. Так, відповідно до положень частини 2 статті 76 Конституції України «народним депутатом України може бути обрано громадянина України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років» [1].

Аналогічні положення щодо вимог до осіб, які бажають стати народними депутатами України знаходимо і у статті 134 Виборчого кодексу України [5]. Ба більше, згаданий виборчий закон у статті 155 серед умов реєстрації кандидатів у народні депутати України не містить у переліку документів сертифікатів на володіння державною мовою. Можемо припускати, що такі відомості, за власним бажанням, можуть бути подані кандидатами в народні депутати України у складених автобіографіях.

Не деталізуючи законодавчі положення зазначимо, що вимога щодо володіння та підтвердження володіння державною мовою відсутня і на місцевих виборах.

На такий стан справ звертає увагу один з авторів підручника «Вирішення виборчих спорів» П. В. Романюк, зазначаючи, «що ні Конституція України, ні Виборчий Кодекс України, на відміну від президентських виборів, не передбачає мовного цензу для кандидатів на парламентських і місцевих виборах. Водночас той самий Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» до осіб, котрі зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків, відносить депутатів Верховної Ради АРК, депутатів місцевих рад, посадових осіб органів місцевого самоврядування та осіб, які претендують на обрання до органів місцевого самоврядування (пункт 2 частина 1, частина 2 стаття 9). Передбачена також вимога подання документа, що засвідчує рівень володіння державною мовою, до обрання чи призначення на посаду. Водночас Виборчий Кодекс України не передбачає подання цього документа як

такого, що необхідний для реєстрації кандидата, а його відсутність не є підставою для відмови в реєстрації кандидата» [15, с. 227]

Крім того, П. В. Романюк наголошує, що «в Законі «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (частина 1 статті 12) зазначено, що робочою мовою діяльності органів державної влади, зокрема мовою засідань, заходів, зустрічей і мовою робочого спілкування, є державна мова. Водночас у частині 2 статті 12 цього самого Закону та в Законі «Про Регламент Верховної Ради України» (частина 3, стаття 2) передбачено, що «у разі якщо під час засідання, заходу або зустрічі використовується інша мова, ніж державна, має бути забезпечений переклад державною мовою». В парламенті такий переклад забезпечує Апарат Верховної Ради України. До речі, в законопроекті про внесення змін до статті 76 та 77 Конституції України (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи) [16] запропоновано розширити перелік вимог щодо кандидата в народні депутати України таким цензом, як володіння державною мовою. Конституційний Суд України констатував [17], що пропонувані в законопроекті зміни стосовно встановлення додаткових вимог для представників органу законодавчої влади в Україні не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини та громадянина» [15, с. 228].

У контексті згаданої проблеми варто також навести позицію Конституційного Суду України у справі щодо конституційності Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Орган конституційного контролю зазначає, що володіння державною мовою на відповідному кваліфікаційному рівні й обов'язковість її застосування кожною посадовою та службовою особою органів державної влади й органів місцевого самоврядування є однією з неодмінних умов для зайняття відповідних посад. Особи, які не зважають на цю умову, мають бути свідомими того, що їхній власний вибір може спричинити для них несприятливі наслідки, пов'язані з вимогами, що їх встановлено законом. Виокремлення в Конституції України посад Президента України, судді в системі судоустрою України, судді Конституційного Суду України, умовою для зайняття яких є володіння державною мовою, не означає, що вимога володіти державною мовою на визначеному законодавцем відповідному кваліфікаційному рівні не є обов'язковою для зайняття будь-якої іншої з посад у всій системі публічної влади (в органах державної влади та органах місцевого самоврядування) в Україні, включно з посадами депутата місцевої ради та народного депутата України [18].

Окремо варто звернути увагу і на довоєнні (до початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну 2022 року) показники дотримання мовного законодавства під час останніх виборів в 2020 та 2021 роках. Так, зокрема під час проведення місцевих виборів у 2020 році Уповноваженим із захисту державної мови зафіксовано наступні порушення: випадки ведення засідання територіальних виборчих комісій східних і південних регіонів країни російською мовою; порушення щодо політичної реклами недержавною мовою, що була розміщена на об'єктах зовнішньої реклами; порушення під час трансляції передвиборчої реклами в загальних телерадіокомпаніях та на відеохостингу «Ютуб»; випадки використання кандидатами недержавної мови у своїй агітації під час зустрічей з виборцями [19, с. 64–67].

Схожі проблеми відображені і у звіті Уповноваженого із захисту державної мови на виборах 2021 року, особливо щодо позачергових виборів Харківського міського голови. Зазначається, що «традиційно одним із елементів передвиборної боротьби в арсеналі проросійських політичних сил було «мовне» питання та

мобілізація електорату всупереч нормам Закону шляхом послугоування російською мовою у східних регіонах України. Виборчий цикл характеризується використанням проросійських наративів щодо утисків частини громадян та штучним поділом на «ми» і «вони» за мовною ознакою» [20, с. 115].

Погоджуємо із позицією Т. Д. Кременя, що на майбутніх виборах «для забезпечення дотримання законодавства у сфері виборів та референдумів важливо мати у своєму розпорядженні чіткі та дієві інструменти впливу: від попередження до суттєвих штрафів, скасування реєстрації кандидата, припинення повноважень члена виборчої комісії з підстав системного або одноразового грубого порушення ним законодавства України в частині застосування української мови як державної» [19, с. 68].

Провівши аналіз функціонування української мови під час виборів в Україні переконані, що утвердження та закріплення її статусу як державної потребує подальшої кропіткої праці з боку органів публічної влади на всіх рівнях. Зокрема така діяльність має передбачати:

1) конституційні та законодавчі зміни щодо нормативного закріплення вимоги (цензу) володіння державною мовою для кандидатів у народні депутати України, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів;

2) зміни до Виборчого кодексу України щодо доповнення існуючого переліку документів, які подаються кандидатами в президенти України, народні депутати України, депутати місцевих рад та сільських, селищних, міських голів державним сертифікатом вільного володіння державною мовою;

3) зміни до Виборчого кодексу України, стосовно встановлення обов'язку вільного володіння державною мовою всіма членами виборчих комісій різних рівнів та його підтвердження відповідним державним сертифікатом встановленого зразка;

4) інституційне посилення діяльності Уповноваженого із захисту державної мови завдяки розширенню мережі його представників (сьогодні їх є тедерри) з наданням останнім повноважень щодо усунення порушень законодавства про мову під час виборчого процесу.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 21. Ст. 81 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
3. Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30.06.2004 р. № 1932-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 36. Ст. 448 (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>
4. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 14-15. № 16-17. Ст. 133 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#n1567>
5. Виборчий кодекс України : Закон України від 19.12.2019 р. № 396-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 7, 8, 9. Ст. 48 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n248>
6. Виборчий кодекс України. Книга перша. Загальна частина. Науково-практичний коментар / за ред. Ю. Б. Ключковського. Київ: К.І.С., 2021. 768 с.
7. European Court of Human Rights. Case of Podkolzina v. Latvia. Judgment of 9 April 2002. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60417>

8. Латковська Т. А. Володіння державною мовою як один із виборчих цензів сучасної України. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 2. С. 14–17.
9. Про форму анкети кандидата на пост Президента України : Постанова Центральної виборчої комісії від 27 грудня 2018 р. № 270 (втратила чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0270359-18#Text>
10. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
11. Деякі питання проведення атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. № 818 (втратила чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/818-2017-%D0%BF#Text>
12. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.11.2019 р. № 974. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974-2019-%D0%BF#n35>
13. Про вибори президента України : Закон України від 05.03.1999 р. № 474-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 14. Ст. 81 (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14#Text>
14. Справа № 855/113/19: Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 17.04.2019 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81214860>
15. Вирішення виборчих спорів : підручник / Ю. Г. Барабаш, О. А. Губська, К. Еллена, В. С. Кобрин, Д. С. Ковриженко та ін. ; за заг. ред. Ю. Г. Барабаша. Київ: АК-ГРУП, 2023. 416 с.
16. Про внесення змін до ст. 76 і 77 Конституції України (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи): Проект Закону № 1017 від 29.08.2019 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1-?pf3511=66257
17. Справа за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до ст. 76 та 77 Конституції України (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи) (реєстр. № 1017) вимогам ст. 157 і 158 Конституції України : Висновок Конституційного Суду України від 16.12.2019 р. № 8-в/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008v710-19>
18. Справа за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» : Рішення Конституційного Суду України від 14.07.2021 року № 1-п/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>
19. Кремінй Т. та ін. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2020 році. Київ : К.І.С., 2021. 176 с.
20. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2021 році. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/storage/app/sites/14/Report%202021/richniy-zvit-upovnovazhenogo-2021.pdf>

References

1. Konstytutsiia Ukrainy : Konstytutsiia, Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141 (zi zminamy). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukraïnskoi movy yak derzhavnoi : Zakon Ukrainy vid 25.04.2019 r. № 2704-VII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2019. № 21. St. 81 (zi zminamy). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

3. Pro Tsentralnu vyborchu komisiuu : Zakon Ukrainy vid 30.06.2004 r. № 1932-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2004. № 36. St. 448 (zi zminamy). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>
4. Pro Rehlament Verkhovnoi Rady Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 10.02.2010 r. № 1861-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2010. № 14–15, № 16–17. St. 133 (zi zminamy). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#n1567>
5. Vyborchyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 19.12.2019 r. № 396-IX. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2020. № 7, 8, 9. St. 48 (zi zminamy). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n248>
6. Vyborchyi kodeks Ukrainy. Knyha persha. Zahalna chastyna. Naukovo-praktychnyi komentar / za red. Yu. B. Kliuchkovskoho (2021). Kyiv: K.I.S.
7. European Court of Human Rights. Case of Podkolzina v. Latvia. Judgment of 9 April 2002. Retrieved from <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60417>
8. Latkovska, T. A. (2022). Volodinnia derzhavnoiu movoiu yak odyń iz vyborchykh tsenziv suchasnoi Ukrainy. *Juris Europensis Scientia*, 2, 14–17.
9. Pro formu ankety kandydata na post Prezidenta Ukrainy : Postanova Tsentralnoi vyborchoi komisii vid 27 hrudnia 2018 r. № 270 (vtratyla chynnist). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0270359-18#Text>
10. Pro derzhavnu sluzhbu : Zakon Ukrainy vid 10.12.2015 r. № 889-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2016. № 4. St. 43 (zi zminamy). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
11. Deiaki pytannia provedennia atestatsii osib, yaki pretenduiut na vstup na derzhavnu sluzhbu, shchodo vilnoho volodinnia derzhavnoiu movoiu : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.10.2017 r. № 818 (vtratyla chynnist). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/818-2017-%D0%BF#Text>
12. Pro vnesennia zmin ta vyznannia takymy, shcho vtratylы chynnist, deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.11.2019 r. № 974. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974-2019-%D0%BF#n35>
13. Pro vybory prezidenta Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 05.03.1999 r. № 474-XIV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1999. № 14. St. 81 (vtratyv chynnist). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14#Text>
14. Sprava № 855/113/19: Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho administratyvnoho sudu vid 17.04.2019 r. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81214860>
15. Barabash, Yu. H., Hubska, O. A., Ellena, K., Kobryn, V. S., Kovryzhenko, D. S. ta in (2023). Vyrishennia vyborchykh sporiv: pidruchnyk / za zah. red. Yu.H. Barabasha. Kyiv: AK-HRUP, 416.
16. Pro vnesennia zmin do st. 76 i 77 Konstytutsii Ukrainy (shchodo zmenshennia konstytutsiinoho skladu Verkhovnoi Rady Ukrainy ta zakriplennia proportsiinoi vyborchoi systemy) : Proekt Zakonu vid 29.08.2019 r. № 1017. Retrieved from https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc-4_1?pf3511=66257
17. Sprava za konstytutsiinym zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennia zmin do st. 76 ta 77 Konstytutsii Ukrainy (shchodo zmenshennia konstytutsiinoho skladu Verkhovnoi Rady Ukrainy ta zakriplennia portsiinoi vyborchoi systemy) (reiestr. № 1017) vymoham st. 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy : Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 16.12.2019 r. № 8-v/2019. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008v710-19>
18. Sprava za konstytutsiinym podanniam 51 narodnoho deputata Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukraïnskoï movy yak derzhavnoi» : Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy № 1-r/2021 vid 14.07.2021 roku. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>

19. Richnyi zvit pro stan dotrymanna Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukraïnskoi movy yak derzhavnoi» u 2020 rotsi / T. Kremin ta in. (2021). Kyiv: K.I.S. 176.
20. Richnyi zvit pro stan dotrymanna Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukraïnskoi movy yak derzhavnoi» u 2021 rotsi. Retrieved from <https://mova-ombudsman.gov.ua/-storage/app/sites/14/Report%202021/richniy-zvit-upovnovazhenogo-2021.pdf>

ENSURING THE FUNCTIONING OF THE STATE LANGUAGE DURING THE ELECTIONS IN UKRAINE: PROBLEMS OF SUFFICIENCY

Volodymyr Kobryn

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: volodymyr.kobryn@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5876-4906*

The article is devoted to the issues of ensuring the functioning of the state language during the elections in Ukraine. A detailed analysis of the constitutional and legal support for the functioning of the state language during the elections in Ukraine is carried out, examples of the legal positions of the Constitutional Court of Ukraine and the European Court of Human Rights on this issue are given.

Attention is drawn to the language qualification established by the Constitution of Ukraine for candidates for the post of President of Ukraine and the absence of such a qualification (both at the level of the Constitution and at the level of the electoral law) for candidates for people's deputies of Ukraine, deputies of local councils and village, town and city heads.

The annual reports of the Commissioner for the Protection of the State Language on the use of the latter in the elections of 2020 and 2021 are also analyzed. Proposals are developed to improve the regulation of the functioning of the state language during the elections in Ukraine through appropriate constitutional and legislative changes, as well as regulatory and institutional strengthening of the activities of the Commissioner for the Protection of the State Language.

Keywords: state language, elections, election commissions, candidates, Commissioner for Protection of State Language.

*Стаття: надійшла до редакції 10.11.2023
прийнята до друку 21.11.2023*